

แนวทางเพื่ออนุรักษ์โบราณสถานในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

กำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก และพิจิตร



นางสาวรัชชดี สังขกุลย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการผังเมืองมหาวิทยาลัย

ภาควิชาผังเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๒๗

ISBN 974-563-732-7

010077

i 17099365

AN APPROACH TO THE CONSERVATION OF ANCIENT MONUMENTS
IN THE LOWER PART OF NORTHERN THAILAND :
KAMPHAENG PHETH, SUKHOTHAI, PHICHIT AND PHITSANULOK

MISS RACHAVADEE SANGKHADUL

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Planning

Department of Urban Planning

Graduate School

Chulalongkorn University

1984

ISBN 974-563-732-7

หัวข้อวิทยานิพนธ์ แนวทางเพื่ออนุรักษ์โบราณสถานในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง
 กำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก และพิษณุโลก

โดย นางสาวรัชชดี สังขกุลย์

ภาควิชา ผังเมือง

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์วา สุภจรรยา



บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการ
 ศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
 (รองศาสตราจารย์สุประดิษฐ์ บุญนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์มานพ พงศทัต)

..... กรรมการ

(อาจารย์นิจ ศิณัฐระนันท์)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วา สุภจรรยา)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศักดิ์ชัย ศิริรินทร์ภาณุ)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์	แนวทางเพื่ออนุรักษ์โบราณสถานในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง กำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก และพิษณุโลก
ชื่อนิสิต	นางสาวรัชวดี สังขกุลย์
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทิวา ศุภจรรยา
ภาควิชา	ผังเมือง
ปีการศึกษา	๒๕๖๖



บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นการศึกษาแนวทางเพื่ออนุรักษ์โบราณสถานในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งประกอบด้วย ๔ จังหวัด คือ จังหวัดกำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก และพิษณุโลก เหตุผลที่เลือกพื้นที่ดังกล่าว เป็นพื้นที่ตัวอย่าง เนื่องจากบริเวณดังกล่าวมีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ของชาติมาตั้งแต่ประมาณต้นพุทธศักราชที่ ๑๗ เรื่องราวต่างๆ ของเมืองโบราณในพื้นที่ส่วนนี้ จะปรากฏอยู่ในเอกสารหรือพงศาวดาร หรือแม้กระทั่งในนิทานพื้นบ้าน ตามประวัติศาสตร์ได้กล่าวถึงอาณาจักรสุโขทัยในฐานะที่เป็นอาณาจักรแรกของไทยที่มีอารยธรรมเป็นของตัวเอง อาทิ ศิลปกรรม เทคโนโลยี อุตสาหกรรม และการค้า และเป็นศูนย์กลางของการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งมีหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีหลงเหลืออยู่อีกเป็นจำนวนมาก

ปัจจุบัน ประเทศไทยกำลังมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว การขยายตัวของชุมชน การใช้ที่ดิน การก่อสร้างและสาธารณูปโภค ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อแหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดี และจากการศึกษาสภาพปัญหาในพื้นที่ศึกษา พบว่า มีโบราณสถานหลายแห่งอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมไปทั่วเนื่องจากสภาพธรรมชาติและจากฝีมือมนุษย์ ความสำคัญของแหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดีในพื้นที่บริเวณนี้ จึงมีคุณค่ามากพอที่จะได้รับการอนุรักษ์ไว้อย่างรีบด่วน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาการทำลายโบราณสถาน ก่อนที่ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจจะรุกล้ำเข้าไปในส่วนที่เป็นโบราณสถานเพิ่มขึ้น

ผลจากการศึกษาสภาพปัญหาในพื้นที่ดังกล่าว จึงได้กำหนดแนวทางเพื่อการอนุรักษ์แหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดีในบริเวณพื้นที่ที่ทำการศึกษา ซึ่งจะ เป็นหลักการเบื้องต้นที่เป็นประโยชน์สำหรับใช้ในการวางแผนงานและโครงการเพื่ออนุรักษ์โบราณสถาน ในบริเวณอื่นๆ ของประเทศต่อไป

Thesis Title . AN APPROACH TO THE CONSERVATION OF ANCIENT MONUMENTS
IN THE LOWER PART OF NORTHERN THAILAND :
KAMPHAENG PHETH, SUKHOTHAI, PHICHIT AND PHITSANULOK

Name Miss Rachavadee Sangkhadul

Thesis Advisor Assistant Professor Thiva Suphajanya

Department Urban Planning

Aca demic Year 1983

ABSTRACT

This study represents an approach to the conservation of ancient monuments in the lower part of northern Thailand, covers 4 administrative provinces, namely, Kamphaeng Pheth, Sukhothai, Phichit and Phitsanulok. This geographic area has been chosen because it played, an important role in the history of Thailand as early as 17th B.E. This fact is of cause, attested to not only by historical writings and archaeological sites but also by the folk tales of the local people. Historically Sukhothai has been known not only as the site of the first real Thai kingdom in this area but also for its civilization in terms of art, technology, industry and long distance commerce.

Today this area is developing very rapidly which has resulted in community expansion^o, land use changes, industrial development and public utility construction. These activities have caused both direct and indirect damage to archaeological and historical sites. The study of this problem has shown that many ancient monuments are decaying due to both natural conditions and human activities. The importance of these areas as a source of historical and archaeological values

necessitates conservation in order to prevent their continual destruction by economic developments.

The approach to the conservation of archaeological and historical sites contained in this study has been systematically formulated to be a useful preliminary guide in preparing work plans and projects for the conservation of ancient monuments in other areas of the country.



กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีก็ด้วยความช่วยเหลือจากคณาจารย์ และเพื่อน
นักวิชาการหลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทิวา
ศุภจรรยา ท่านเป็นผู้ให้แนวความคิด คำแนะนำ ตั้งแต่เริ่มต้น และตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ท่านอาจารย์นิจ หิญาธิระนันท์ ที่ได้กรุณาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และได้ให้คำแนะนำ
ในส่วนที่ควรปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีสาระสำคัญและได้ใจความที่สมบูรณ์

อาจารย์ศักดิ์ชัย ศิริรักษา ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ และตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
ให้มีความถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

พร้อมกันนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณ อาจารย์พิสิฐ เจริญวงศ์ คุณอุไรวรรณ ดันติวงษ์
คุณพิเศษ เจียรจันทร์พงษ์ คุณปรารพ เหล่าวานิช คุณประโชติ สังขนุกิจ คุณวิระ โรจน์พจนรัตน์
ที่กรุณาให้คำแนะนำและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งเพื่อนนักวิชาการแห่ง
กองนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ คือ คุณญาณพล ยั่งยืน
คุณศักดา อารุณี คุณอัมพันธ์ พิณธนกนก คุณวิไลลักษณ์ แสงทักษิณ คุณวศิน อิงคพัฒน์กุล คุณอดิศักดิ์
กาญจนสาขา คุณธรรมบุญ พริกบุญจันทร์ ที่ให้ความช่วยเหลืองานนี้อย่างจริงใจ และคุณสุพัฒตรา
แสงโชติ ที่ช่วยกรุณาพิมพ์วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จ เรียบร้อยในที่สุด

และสำหรับผู้มีพระคุณอันสูงสุดต่อผู้วิจัยคือ บิดา มารดา รวมทั้ง ร.ท.เฉลิมพล และ
ค.ญ.วรินภา ศรีประพัทธ์ ที่ได้ให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ที่ได้ให้ทุนส่วนหนึ่งในการทำ
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วย



สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญแผนภูมิ	ญ
สารบัญแผนที่	ฉ
บทที่	
๑. บทนำ	๑
๒. แนวความคิดและปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาในด้านการอนุรักษ์	๔
๓. สภาพทั่วไปทางด้านภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจและสังคม	๒๕
๔. ความสำคัญของแหล่งโบราณคดีและสภาพโบราณสถานในเขตพื้นที่ ศึกษา	๔๔
๕. วิเคราะห์ข้อขัดข้องของการอนุรักษ์โบราณสถานในแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	๑๓๐
๖. แนวทางเพื่อใช้ในการอนุรักษ์ในเขตพื้นที่ศึกษา	๑๓๗
๗. แนวทางเพื่ออนุรักษ์โบราณสถานและข้อเสนอแนะ	๑๕๔
เอกสารอ้างอิง	๑๗๔
ภาคผนวก	๑๗๔
คำอธิบายศัพท์	๒๖๖
ประวัติ	๒๗๒

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๑. แสดงขนาดพื้นที่และเขตการปกครอง เป็นรายจังหวัด	๒๗
๒. แสดงปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยต่อปี อุณหภูมิเฉลี่ยต่อปี อุณหภูมิสูงสุดและต่ำสุด ณ สถานีจังหวัดพิษณุโลกในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๖-๒๕๒๔	๓๒
๓. แสดงโครงการชลประทานในเขตพื้นที่ศึกษา	๔๐
๔. แสดงการใช้ที่ดิน รายจังหวัด ปี พ.ศ. ๒๕๒๔	๕๐
๕. แสดงประเภทและจำนวนของแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ศึกษา	๕๕
๖. แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดและอัตราการเปลี่ยนแปลงในช่วงปี ๒๕๒๑-๒๕๒๕ ของจังหวัดสุโขทัย	๖๐
๗. แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดและอัตราการเปลี่ยนแปลงในช่วงปี ๒๕๒๑-๒๕๒๕ ของจังหวัดกำแพงเพชร	๖๑
๘. แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดและอัตราการเปลี่ยนแปลงในช่วงปี ๒๕๒๑-๒๕๒๕ ของจังหวัดพิจิตร	๖๒
๙. แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดและอัตราการเปลี่ยนแปลงในช่วงปี ๒๕๒๑-๒๕๒๕ ของจังหวัดพิษณุโลก	๖๓
๑๐. แสดงการเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์เป็นรายจังหวัด (ปี ๒๕๒๑-๒๕๒๕)	๖๔
๑๑. แสดงจำนวนประชากรรายจังหวัดระหว่างช่วงปี ๒๕๖๒-๒๕๙๐	๗๐
๑๒. แสดงจำนวนประชากรรายจังหวัดระหว่างช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๕	๗๐
๑๓. แสดงสัดส่วนและจำนวนประชากรย้ายถิ่นจากภาคที่อยู่เดิมมาจังหวัด สุโขทัย กำแพงเพชร พิจิตร และพิษณุโลก ในปี พ.ศ. ๒๕๒๓	๗๔
๑๔. แสดงจำนวนการย้ายถิ่นสุทธิของจังหวัดกำแพงเพชร ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๔-๒๕๒๕	๘๒
๑๕. แสดงจำนวนการย้ายถิ่นสุทธิของจังหวัดสุโขทัย ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๔-๒๕๒๕	๘๓

๑๖. แสดงจำนวนการย้ายถิ่นสุทธิของจังหวัดพิจิตร ในช่วงปี	
พ.ศ. ๒๕๒๔-๒๕๒๕	๘๔
๑๗. แสดงจำนวนการย้ายถิ่นสุทธิของจังหวัดพิษณุโลก ในช่วงปี	
พ.ศ. ๒๕๒๔-๒๕๒๕	๘๕
๑๘. แสดงจำนวนการย้ายถิ่นสุทธิในภาคเหนือ ในช่วงปี พ.ศ.๒๕๒๔-๒๕๒๕.....	๘๖
๑๙. แสดงทะเบียนตำแหน่งที่ตั้งชุมชนโบราณ กำแพงเพชร สุโขทัย พิจิตร	
และพิษณุโลก	๑๑๗ - ๑๒๑
๒๐. แสดงลักษณะของโบราณสถานในเขตพื้นที่ศึกษา	๑๒๖

สารบัญแผนภูมิ

หน้า

แผนภูมิที่

๑. แสดงปริมาณน้ำฝน และอุณหภูมิของสถานีวัดอากาศจังหวัดพิษณุโลก ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๖-๒๕๒๔	๓๓
๒. แสดงการใช้ที่ดินรายจังหวัด ปี พ.ศ. ๒๕๒๔	๕๑
๓. แสดงสัดส่วนของมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ของจังหวัด กำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก และพิษณุโลก	๖๕
๔. แสดงสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดแยกตามรายสาขาย่อยในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ของจังหวัดกำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก และพิษณุโลก	๖๖
๕. แสดงการเปรียบเทียบจำนวนประชากรในรายจังหวัดในรอบ ๖๓ ปี จากปี พ.ศ. ๒๔๖๒-๒๕๒๕	๗๑
๖. แสดงทิศทางและสัดส่วนการย้ายถิ่นของประชากรที่อยู่เดิม มายังจังหวัด กำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก และพิษณุโลก ในปี พ.ศ. ๒๕๒๓	๘๐
๗. แสดงอัตราการย้ายถิ่นสุทธิของจังหวัดกำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก และ พิษณุโลก ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๗-๒๕๑๘ กับ ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๔-๒๕๒๕...	๘๗
๘. แสดงความสัมพันธ์ของการย้ายถิ่นประชากรในกลุ่มพื้นที่ศึกษา ปี ๒๕๒๓...	๘๘

สารบัญแผนที่

หน้า

แผนที่

๑. แสดงเขตที่ตั้งของพื้นที่ที่ทำการศึกษา	๗
๒. แสดงเขตการปกครองและตำแหน่งที่ตั้ง	๒๖
๓. แสดงเส้นทางคมนาคม	๔๖
๔. แสดงการใช้ที่ดิน	๔๘
๕. แสดงขนาดของประชากร ปี พ.ศ. ๒๕๒๕	๖๘
๖. แสดงความหนาแน่นประชากร ปี พ.ศ. ๒๕๒๕	๗๓
๗. แสดงศูนย์กลางชุมชนและเขตอิทธิพล	๗๖
๘. แสดงที่ตั้งเมืองโบราณ	๑๑๖
๙. แสดงขอบเขตการอนุรักษ์โบราณสถานในเขตพื้นที่ศึกษา	๑๕๘